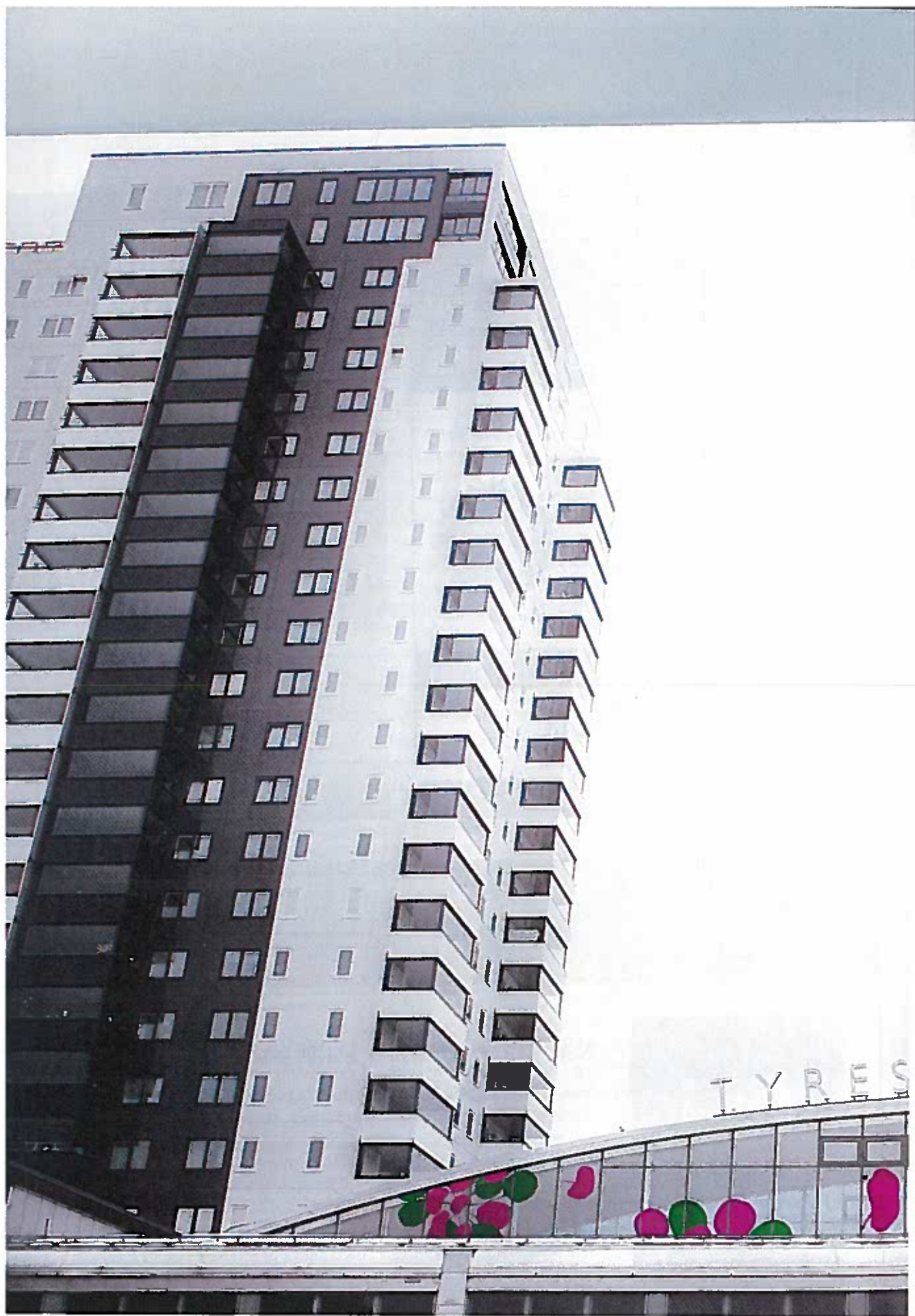

Sida vid sida

Samverkan. Ett slitet ord som kan betyda allt eller inget. Men i Tyresö har socialtjänsten, med hjälp av Socialstyrelsen, fått det att fungera.

TEXT: MARIA KORPSKOG FOTO: KALLE ASSBRING

Tyresö Centrum i vårvinterslask. Inne i köpcentret leker några barn på en inomhuslekplats. Kanske har något av dem en förälder med ett problematiskt missbruk. Just i Tyresö kommun har de i så fall goda möjligheter att få det stöd som de behöver.

Socialtjänstens historia av att se barn till missbrukande föräldrar är annars en historia om kärlek med förhinder. Så sent som på åttioalet placerades barn tillsammans med sina föräldrar på behandlingshem för vuxna. Ofta skedde detta på ett ogenomtänkt sätt, barnen blev liksom en del av de vuxnas behandling och kunde bli boende på behandlingshem i årtal. Så beskriver Ulla Flygare, en mycket erfaren socialarbetare i Tyresö kommun, de stora behandlingshemmens tid. Det var innan

socialtjänsten delades in i olika sektioner:

– Jag minns att jag hade en klient, en ung kvinna med heroinmissbruk. När hon fick ett litet barn och samtidigt hade ekonomiskt bistånd så hade jag alla roller själv. Klart att det ibland hände att barnets behov fick sammanfalla med vad som var föräldrarnas behov.

Längre fram, på nittioalet, när Ullas kollegor i Tyresö, Caroline Andreasson och Sara Nordgren, blev färdiga socionomer tenderade socialtjänsten att ofta se alla barn i samma familj som "en skara" – de behandlades på samma sätt oaktat sina skilda behov.

– Vi började ha enskilda samtal med barnen då. Det var inte alltid populärt, familjehemsföräldrarna gillade inte det, minns Caroline Andreasson, då socialsekreterare, idag enhetschef för Barn- och ungdomsenheten i Tyresö.

Tre socialarbetare i Tyresö, en

kommun som bestämt sig för att börja arbeta på ett nytt sätt. Konsten har varit att få hela organisationen med sig – och implementera det i ordinarie organisation. Något som ofta verkar lättare sagt än gjort. Projektet "Samordnat stöd till familjer med problematiskt bruk av alkohol och droger" är idag avslutat. Nu är det så här alla socialsekreterarna i Tyresö kommun arbetar.

DET BÖRJAR OFTA med att en anmälan kommer till kommunens mottagningsgrupp. Finns det misstanke om missbruk träffar en socialsekreterare från vuxensektionen och en från barn- och ungdomsenheten familjen tillsammans. Från början.

– För våra besökare är det här en självklarhet. De tror att alla inom socialtjänsten arbetar så, vi sitter ju i samma hus, förklarar Sara Nordgren, som är en av tre processledare.

»Vi lär oss
så mycket
av varandra.
Ärendetyngden
har minskat.«

– Vi trodde vi skulle möta på motstånd, men insåg att motståndet, det kom mest från oss själva, säger Ulla Flygare.

Efter första mötet kallar processledaren socialsekreterare från mottagningsgruppen, vuxengruppen och barn- och ungdomsenheten till ett planeringsmöte. Där bestämmer man sig för om utredning ska inledas och för hur den fortsatta kontakten ska se ut.

– De flesta som vi inleder kontakt med är för oss helt nya familjer. Vi har stor inflyttning, förklarar Ulla Flygare.

– För en del är det deras allra första kontakt med socialtjänsten någonsin, flickor Sara Nordgren in.

Tidigare hade grupperna förstås också ett samarbete sinsemellan, berättar Caroline Andreasson. Men då var det inte strukturerat och metodiskt och det byggde mer på enskilda handläggares förmågor. När Socialstyrelsen initierade

ett projekt på området nappade Tyresö. De blev en av fem pilotkommuner. Sara Nordgren berättar mer:

– Vi kände att vi olika utredare stod alldeles för långt ifrån varandra, då. Och insåg att det här handlar om värdegrundsfrågor. Vi behövde hitta ett sätt att känna att det här är våra gemensamma familjer.

Caroline Andreasson hade under flera år arbetat mycket med att implementera BBIC i arbetet. Det hade gett socialsekreterarna ett större fokus på barnen. Men samtidigt utredde de ofta bara symptom:

– Det kunde handla om att barnen var oroliga. Och vi satte in insatser mot denna oro, men vi kom ändå inte riktigt åt orsaken. Vi kände inte att vi riktigt kunde hjälpa familjerna.

Ulla Flygare å sin sida hade på vuxnenheten svårt att känna sig säkra på när hon

skulle göra nästa anmälan. Hon träffade vuxna hela tiden, de pratade om sina barn, men vad hennes kollegor på barn- och ungdomssidan egentligen gjorde med barnen, det hade hon inte så bra koll på. Caroline Andreasson:

– Egentligen bedriver vi på barn- och ungdomssidan utredning på samma sätt idag som för några år sedan, men vi har tillfört en massa kompetens från vuxensidan.

– Nu känner jag mig riktigt sentimentalt, men faktum är att jag har blivit berörd av att få vara med vid barn- och ungdomshandläggarnas barnsamtal. Det har gett mig otroligt mycket. Samtalen är fantastiska, säger Ulla Flygare. Och tillägger: Jag är säker på att det har gjort alla oss vuxenutredare mer trygga i vad som händer med barnen.

Socialsekreterarnas "Signs-of-Safety"-samtal med barnen tillför dessutom

»Vi placerar inte fler barn nu än tidigare. Men de får ett mycket bättre stöd.«

en massa information om vad barnen är oroliga för. Ulla Flygare:

– Det här kan vi återföra till föräldrarna i våra samtal med dem. De känner igen sina barns ord. Det gör att vi kommer längre i våra samtal. Vi kan använda oss av barnens oro över föräldrarnas drickande. Sådant som föräldrarna har trott att barnen inte alls har märkt.

Och utredarna på barn- och ungdomsenheten har fått lättare att prata detaljerat om droger och drickande, för sådant är vuxenhandläggarna vana att prata om.

Hur små barn kan man prata med?

– Vi har pratat med en treåring. Hon var mycket tydlig med sina upplevelser. Det ledde till att vi gjorde en säkerhetsplanering med föräldrarna, vi tryggade upp situationen för barnet vid ett eventuellt återfall.

Det har varit en stor efterfrågan på de insatser som kommunen kan erbjuda.

Betyder det att ni har varit kostnadsdrivande?

– Nej, i det långa loppet har vi nog sparat stora summor. Och insatserna ingår numera i vad vi kan ge bistånd till, förklarar Caroline Andreasson och berättar om barncoacher via föreningen "Maskrosbarn", om barnombud och helgläger.

TIDIGARE HADE KOMMUNEN gruppsamtal med barn till missbrukande föräldrar, men det var svårt att rekrytera barn till grupperna. Att däremot få en coach till sitt barn, en ungdom som har liknande erfarenheter från sin uppväxt, det har föräldrar med ett missbruk sett mycket positivt på. Föreningen "Maskrosbarn" ingick i projektet, kommunen fick använda dem lite som man ville. Sara Nordgren:

– Vi fattade direkt att det här var en fantastisk möjlighet till brukarinflytande. De har hjälpt oss med inredning, med hur informationen ska se ut, hur vi ska prata

med dem och om dem, ja, tusen olika saker.

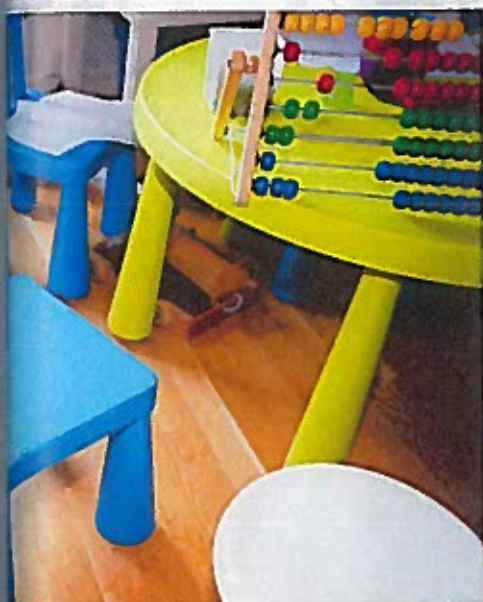
Barn som är för små för egna coacher får ofta familjebehandling istället. En åttaårig pojke berättade vid en sådan att han "Ville hålla ut all alkohol i hela världen". Det var svårt för föräldrarna att värja sig mot sina barns egna berättelser. När föräldrarna får se resultaten av barnsamtalen blir de dessutom bekräftade i sitt goda föräldraskap – och öppna för att prata om det som inte fungerar så bra. För barnen har ju också beskrivit vad som sker i det "bra" huset. Ulla Flygare:

– Vi lär oss så mycket av varandra och har upplevt att ärendetyngden har minskat. Nu är vi ju två. Det minskar risken för dubbelarbete och missförstånd. Och det är roligare att samarbeta.

– Vi placerar inte fler barn nu än tidigare, fortsätter Caroline Andreasson. Men de får ett mycket bättre stöd. Och det gäller hela familjen.

Fr v: Caroline Andreasson, Sara Nordgren och Ulla Flygare

Som ett exempel berättar Sara Nordgren om en familj som hon har kontakt med. Där får pappan samtalsstöd via vuxenheten, bonusmammans för anhörigstöd, flickan får en egen coach via Maskrosbarn och hela familjen går gemensamt i familjebehandling. En sådan lösning kräver en bra insyn i vad som är familjens behov – något som hade varit mycket svårt att ordna med det tidigare arbetssättet. Ulla Flygare fyller i:

– Tidigare kunde familjer vara i utredning utan att jag på vuxensidan visste om det. Där satt jag och hade samtal med en förälder utan att ens förstå vad mina kollegor höll på med. Nu bollar vi inte runt någon längre. Vi ser hela familjesystemet.

KARIN ALEXANDERSSON är forskare i socialt arbete vid sociologiska institutionen i Uppsala. Hon har för Socialstyrelsens räkning utvärderat projektet som Tyresö kommun har ingått i. Det finns naturligt-

vis olika hinder och framgångsfaktorer i de olika kommunerna, men ett gemensamt hinder som hon funnit är till exempel stor personalomsättning. Rapporten heter "Stuprör, hängrännor och rännkrokar", eftersom kommunerna själva har beskrivit sitt gamla arbetssätt vad gäller familjer med missbruk som "stuprörserat". Karin Alexandersson:

– Det behövs liksom flöden även på andra lederna. Vilket förutsätter en fungerande organisation och ett engagerat ledarskap. Där tycker jag att Tyresö har lyckats.

Nu gäller det för projektkommunerna att hitta en egen väg till uppföljning, menar Karin Alexandersson. Framöver kommer hon med hjälp av medel från Folkhälsomyndigheten att involvera skolan i arbetet.

– Det är där barnen finns och det är där upptäckten sker. Men socialtjänsten är alltför ofta ett slutet system. ●

FAKTA

60 000 barn

Så många har en förälder med allvarliga missbruksproblem. I jämförelse med andra jämnåriga är risken för en våldsam död till följd av självmord, olyckor, våld eller eget missbruk nära tre gånger så stor för dem som har föräldrar med missbruk.

7 procent av 15-åringar

ägnar sig åt omfattande omsorgsarbete i familjen.

3 procent

av barnen stannar hemma från skolan för att ta hand om någon i familjen minst en gång i veckan. För en mindre grupp unga har omsorgsansvaret gått så långt att de tvättar och klär på en förälder dagligen.

Källor: Göteborgs universitet, Karolinska Institutet.